

Portal-

MĂIASTRA

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

ISSN: 1841-0642

portal_maiastra@yahoo.com

Anul XV, Nr. 3 (60)/2019

Trimestrial de cultură editat de CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU CONSERVAREA ȘI PROMOVAREA CULTURII TRADIȚIONALE GORJ
cu sprijinul CONSILIULUI JUDEȚEAN GORJ

Atitudini

Lupus în fabula!

Reproducem în pagina a doua intervențiile semnate de dl Nicolae Manolescu, directorul revistei „România literară”, și, mai apoi, de dl Gabriel Chifu, redactorul-șef, pe marginea articolului „Elegie pentru revistele literare” al dlui Ion Simuț, publicat în *Familia* (nr. 5/2019).

Reținem, și de o parte și de alta, că revistele noastre literare, care apar cu mari sacrificii și fără răsfățul financiar insinuat de unii privitori la «strugurii acri», constituie, iată, prilej de discuții pro și contra. Găsindu-le vina horrible dictu! - de a nu publica numai „capodopere” nu am face decât să ridicăm o chestiune capricios de puerilă,

neavând viziunea istorică de ansamblu a fenomenului și nici ideea deja legitimată, în planul geografiei literare, a tabloului național de valori, în sensul în care încă din anii '40 ai secolului trecut vorbeau André Ferré sau Lionel Dupuy, mai recent Michel Collot ș.a.

Că este loc de mai bine și de realizări mai performante – asta este o altă chestiune, care nu implică, odată cu apa din covată, și aruncarea pruncului... Fără a face pe advocatus in omnibus causis beatificationum, vom îndemna, în acest sens, la acea reținere favorabilă creatorilor și făcătorilor de reviste: favente linguis! tradusă prin: liniște, nu tulburați solemnitatea! (P-M.)

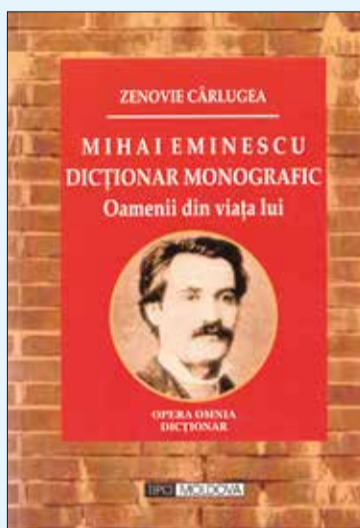
➤ *Continuare în pag. 2*

Semnă

MIHAI EMINESCU – DICȚIONAR ESENȚIAL Oamenii din viața lui

Cultura noastră se împarte inegal între istorii și enciclopedii; la drept vorbind, este dominată de istorii iar marea enciclopedie îi lipsește încă. În domeniul literaturii, mai ales, se vede acest dezechilibru: avem mai mult de o duzină de istorii ale literaturii române de la origini până în prezent, sau între diverse repere temporale – dar o enciclopedie veritabilă nu avem. Istoria presupune selecție, linii valorice (care sunt atâtea – câți autori de istorii găsim), scop; o enciclopedie cată, însă, a înregistra corect faptele și a le interpreta în context. Asta nu înseamnă că enciclopediile se dispensează de valoare, ci doar că nu o mai lasă pe primul plan; interesul lor este să înregistreze, să facă un inventar cât mai complet, să meargă în extensie pe întreg teritoriul spiritului.

Resimțind această lipsă a unei enciclopedii generale, în ultimul timp intelectualul român este determinat să aducă în atenție dicționarele tematice. Dl. Zenovie Cărlugea este unul dintre cei mai importanți autori de enciclopedii tematice eminesciene – și aduce, se poate spune, tema la normalitate tratând-o după metoda monografică gustiană. S-a mai scris despre prietenii lui Eminescu – desigur, selectiv; avem chiar bibliografii și bibliografii dezvoltate privind prezența lui Eminescu în diferite regiuni ale țării. Dl. Mihai Cimpoi ne-a oferit un excelent Dicționar enciclopedic Eminescu ce

cuprinde categoriile operei poetului definite și migălos urmărite, la care adaugă o necesară secțiune privind istoricii noștri literari și filologii care s-au ocupat de poet ori ziarist. Dl. Mircea Popa ne aduce riguroase bibliografii comentate despre traseul ardelenesc (și germanic) al vieții și operei lui Mihai Eminescu. Se vede cum pe lângă „viețile” poetului se simte nevoia studiilor bio-bibliografice. Zenovie Cărlugea tratează, în schimb, lumea lui Eminescu în sens mai larg, vorbind despre cei care-și întreține numele cu cel al poetului sau ziaristului, al omului de teatru ori al omului politic, peste două sute de fișe de bază. Reiese o lu-

crare de mare anvergură literară (unde știința stă la locul ei doar în exactitățile mânuite profesional) care creează înainte de toate imagine. Biografiile tradiționale sau istoriile ne obișnuiseră cu scoaterea lui Eminescu din contextul său istoric și privirea lui în sine, ca la un microscop valorizator. Nu; de data aceasta abordarea subiectului presupune readucerea lui Eminescu în lumea lui, ne arată un adevărat basoreliev de oameni și fapte în care se țese și poetul ori ziaristul ori omul pur și simplu. Nu avem imaginea unui individ – ci a unei lumi, care este chiar lumea din care s-a născut România modernă, în care trăim și care trăiește în noi.

NICOLAE GEORGESCU

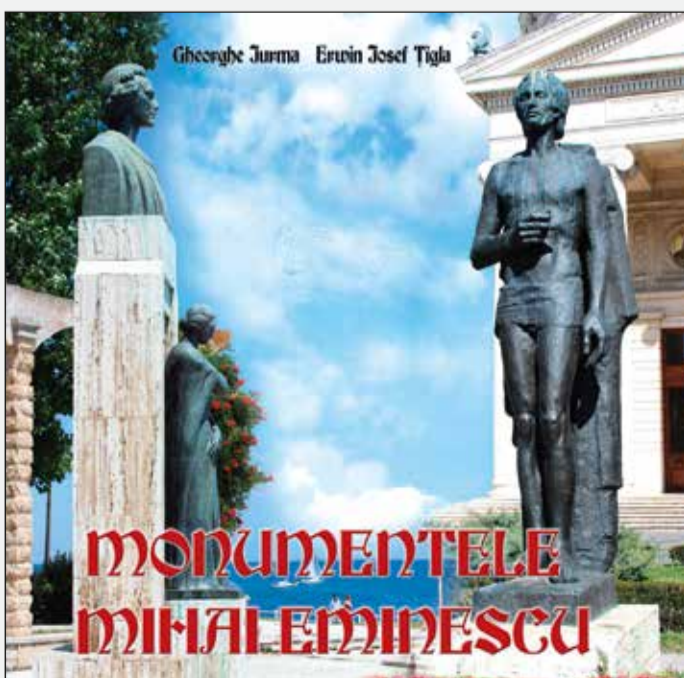
Gheorghe JURMA – Erwin Josef ȚIGLA:

MONUMENTELE MIHAI EMINESCU

(Editura „Banatul Montan”, Reșița, 2018, 146 p.)

În editura „Banatului Montan” din Reșița, apare, în condiții grafice excelente, lucrarea documentară *Monumentele Mihai Eminescu*. E vorba de o nouă ediție, după aceea din 2015, tipărită în colecția inițiată de Editura Tim sub genericul „Eminescu” în care au văzut lumina tiparului studii, eseuri și comentarii privind opera marelui scriitor și gânditor semnate de G. I. Tohăneanu, Eugen Todoran, C. Cubleşan, Gheorghe Jurma, Mircea Popa, Ionel Bota, Ion Buzăși, Ștefan Cazimir ș.a.).

Lucrarea de față este o carte-abum dedicată „periplului (eminescian) prin Banat și implicit prin Banatul Montan, atât de drag mie”. Precizarea aparține unuia din autori, documentaristul-fotograf Erwin Josef Țigla, originar din Reșița, orașul natal și al celui dintâi traducător al „Luceafărului” în limba germană, Ludwig Vinzenz Fischer (*Morgenstern*, 1889), colaborator

al lui Corneliu Diaconescu la „Romänische Revue” și medaliat cu aur de Regele Carol I.

E. J. Țigla (bibliotecar și fotograf la Biblioteca Județeană „Paul Iorgovici” din capitala Caraș-Severinului) aduce mulțumiri „celui mai important eminescolog al Banatului Montan, profesorul Gheorghe Jurma” (celălalt nume de pe copertă, autorul, desigur, al comentariilor însoțitoare), care i-a oferit posibilitatea să editeze cartea în prestigioasa colecție a editurii reșițene:

„Albumul de față propune o panoramă reprezentativă a monumentelor închinat lui Mihai Eminescu, a tentativelor atâtor mari artiști de a descifra absolutul eminescian și de a se exprima pe ei înșiși în același spirit, ca dialog necesar în interiorul eminescologiei.

Zenovie CĂRLUGEA

➤ *Continuare în pag. 4*

← pag. 45

matograf, Colivie de papagali, Filtru total, Un feroce mehanism etc. etc. Iată, de pildă, în *Înghiț istoric*, versuri incriminante de felul: „Tot ce se poate: într-o chilie fără/ leșire mucegaiul politic/ Arde-n pâlălăi; soarele se sinucide/ Într-o poezie monopolizată -/ Presimt apropierea crizei/ și tu încă dormi asemeni/ Opiniei critice într-un parc/ Absolutist. Aștept să apară/ Scutierii din vremea marilor împărați, La curtea căror-mi pieptănam/ Singurătatea...” (29 septembrie 1980).

Istoria a intrat într-o iremediabilă vârstă de fier, teroarea pare invincibilă, „nicio boare, nicio scăpare pe oceanul/ encomiastic”, „Vârsta de fier vorbind de iubire,/ Mici jivine atotputernice ademenind/ Cu agende electorale. Un urcuș pe brânci/ Spre martiriu – da, în zorii conștiinței/ De sine aventura e posibilă: rația/ Zilnică de droguri/ Revoluționare și alfabetul/ Monden cu care se scriu urmele/ Plebee.” (Fără felinar). Sau: „S-a publicat/ O carte în haos, anunță crainicul,/ Într-un singur exemplar. Dezno-dământul:/ Vin furtunile apocaliptice peste pajiștile/ Cu flori smălțuite; pe canale se refugiază/ Sumbrul corupt – o singură diligență/ Mai hurducăne spre moravurile/ Geometrizate ale unei epoci/ În dezagregare.” (Epocă în destrămare, 18 iunie 1983).

În ciuda terorii generalizate, „nu vor semna chiar toți pactul/ Cu diavolul; supușii voștri trag/ Steaua polară pe roată”, scrie poetul „îngropat într-un potop de coșmaruri” în *Casa de nebuni*, conștient totodată că „un măcel e o trilogie/ A puterii și niciun pod nu/ E prea îndepărtat pentru fuga/ Unui înger ideal.// Zadarnic: gloria are acum/ Invaliditate de gradul trei.” (Haine de doliu, 25 iunie 1983).

În toată această istorie decăzută, „reglată/ după ceasornicul domnilor”, Oratorul „a uitat/ Iarși că pâinea e pe cartelă, rașii/ Rașii, rașii, o mare fericire se-anunță -/ Ah, dar unde sunt botinele de altădată/ Cu care ne feream de glod?” De unde și un sentiment de eliberare, un zvon mesianic de iminentă prefacere: „Voi chema blând îngerul integru:/ Spune-mi, îngere, n-auzi o muzică/ Îndepărtată/ Ca un complot?” (O muzică îndepărtată, 20 iunie 1983).

„Sunt de acord că prostituarea/ Politică a luat forme/ Fără egal în/ Dialectica naturii”, scrie poetul în *Lovitura de grație*, observând totodată că „Diferite faruri luminează mizeria atât/ De socială. De dimineată până seara/ Ideea națională îngălbenește în alcooluri/ Tari și nicio urmă de/ Democrație nu mai poate fi/ Recunoscută în decalajele/ Politice.// Marele magistru/ Așteaptă să dea lovitura/ De grație.”

Poetul știe să-și învâluiască temele în arabescuri de imagini, de unde și aerul acesta când de directețe reținută și constatări apocrife, când de regăsiri distonante și acuze sarcastice. Sens în care „hegemonicele” lui Vladimir Udrescu vorbesc despre o lume a destrămării și a disconfortului de conștiință, în care salvarea este o *ars doloris*, poetul având totuși sentimentul unei cauze mai generale („Sufletul/ Meu e demult topit în roua de pe/ Pleoapele voastre”), dar și intuiția sacrificiului: „Vânătoare de vocale/ Între minus și plus/ E un somn de piroane-nroșite/ În soarele ce cade de spaimă-n/ Apus.” (Ars doloris, 26 iunie 1983)

În general, discursul liric e unul nervos, plin de freamăt apocaliptic și de urgențele unei noi ordini sociale, morale, existențiale. Astfel de poezii, desigur, nu puteau vedea lumina tiparului, ele fiind provocate de teroarea cotidianului trăit și având o tentă negaționistă, de răstălmăciri ironic-fanteziste ca niște „gloanțe incendiare” sau „tăceri în ștreang”. Aduse azi în fața unor „boieri dumneavoastră”, aceste hegemonice sunt nu numai „restituiri” în numele unei justițiarități literare îndelung asumate, dar și „piese” de dosar personal, în care sunt de găsit opțiuni și însemne inaugurale ale unui lirism energetic și pregnant, cu impresia maturizării sale de la începuturi, venind să confirme statura unui poet de seamă crescut în spiritul originalității și diferenței specifice, mărci inconfundabile ale unei poeticii introspective admirabil elaborate. (Z.C.)

IONUȚ CARAGEA, *Iubirea mea abisală*, Ed. Fides, Iași, 2019, 84 p.

De la placheta de debut, *Delirium Tremens* (2006) până la volumul de față, poezia lui Ionuț Caragea (n. 12 aprilie 1975, Constanța) este expresia unei stări de spirit speciale, generatoare de viziuni și scenarii fantasmatiche concentrate în direcția definirii de sine, mai exact a modului în care autorul înțelege poezia. Astfel, ideea artelor poetice străbate cele câteva zeci de apariții de până acum, de amintit fiind *Donator universal* (2007), *Negru Sacerdot* (2008), *Guru amnezic* (2009) până la mai recente cărți apărute (și premiate) pe alte meridiane, în formule bilingve, precum *Cer fără scări/ Ciel sans escalier* (2014), *Festina lente* (2014), *Mon amour abyssal* (Brest, 2018), *Une étincelle dans le couloir des ombres* (Ed. Stellamaris, Brest, Franța, 2018).

Iubirea mea abisală reia ediția franceză a volumului apărut la Editura „Stellamaris” din Brest și distins cu premiul Francois-Victor Hugo. Bine structurat tematic și registru stilistic, volumul este completat cu o addenda de „aprecieri critice”, în care regăsim fragmentare judecări de valoare exprimate de-a lungul vremii de critici și scriitori români asupra producției poetice, prozastice și aforistice de până acum, care nu e puțină, a autorului în cauză (Ana Blandiana, Ștefan Borbély, Al. Cistelean, Theodor Codreanu, Daniel Corbu, Constantin Cubleșan, acad. Giovanni Dotoli, C. Dram, Jean-Paul Gavard-Perret, Ov. Ghidirmic, Adrian Dinu Rachieru, Maria-Ana Tupan, Ion Simuț ș.a.).

De la generoase considerații precum aceea semnată recent în „Convorbiri literare” de Emilian Marcu („situându-se în prima linie a generației sale”) sau de acad. Giovanni Dotoli („atlet al poeziei”, „lucrător asiduu al cuvântului”), la diagnosticul de „poet autentic, urmând a fi «redescoperit»” (A. D. Rachieru), care „are toate șansele să rămână în istoria literaturii” (Ov. Ghidirmic), receptarea poeziei lui Ionuț Caragea a surprins, în mare, specificitatea acestui „lider al generației 2000”, care, dincolo de a se juca ostentativ cu cuvintele, are un discurs liric susținut, structurat pe anumite linii tematice și în limpiditate expresive de reală vocație, cu dexterități creative menite a-i legitima demersurile literare.

Ideea e că avem de a face cu un autor de profunzime, nu de suprafață, care s-a impus printr-o perseverență oarecum îndârjită, dând uneori cu tifla eventualilor contestatari, semnând deopotrivă volume de aforisme, de science-fiction, eseuri, lucrări de spiritualitate, antologii, apărute fie în țară, fie la Brest sau la Montréal (unde, cetățean canadian, a trăit în anii 2003-2011, fiind cofondator al Asociației Scriitorilor de Limbă Română din Québec, redactor-șef al revistei ASLRO și realizator de antologii lirice).

Din 2006 până azi Ionuț Caragea a semnat peste 40 de cărți, mai mult de jumătate fiind dedicate poeziei, pe care o concepe ca un exercițiu de meditație profundă, de-a dreptul abisală, descoperindu-și această vocație drept semnul risipirii sale redemptive, salvatoare. Conștient că face parte din stirpea delicat-existențială și comunicativă a creatorilor, poemul *Genus irritabile vatum* amintește de horatianul dicton din Epistole, adus într-o subiectivă circumstanțialitate referențială: „la

a doua mea naștere/ când urlatul meu amuțit de atâta urlat/ m-a învățat să urlu în mine/ din toate celulele mele să izbucnească/ un urlat tăcut/ m-am făcut poet fără voia mea/ se întrebau toți de unde știu atâtea lucruri/ de unde le scot de parcă aș fi un inventator/ un prestidigitator, o fabrică de idei, de concepte/ eram posedat de urlatul meu tăcut/ ca o tăcere urlândă”...

Concepând astfel poezia, ca o „tăcere urlândă”, Ionuț Caragea se dovedește „un posedat”, iar această trăsătură pune un semn distinct întregii sale poezii. Poezia, creația în general, este pentru poetul nostru un „drog”, din această perspectivă lirismul se orientează, oarecum psihedelic, spre profunzimi și esențial, intrând în rezonanță cu spiritul universal creaționist: „nu există drog mai puternic decât creația/ sentimentul acela când plutești/ și lumea întreagă este la picioarele tale/ când ceea ce gândești capătă sens și se conectează/ prin flux luminos/ cu restul gândurilor din univers (...)/ drogul acesta nu se prizează, nu se injectează/ nu se bea pahar cu pahar/ și nu se învață/ drogul acesta există dintotdeauna în tine/ îți curge prin vene/ respiră odată cu tine, iubește odată cu tine/ este Dumnezeu în stare latentă” (*Dumnezeu în stare latentă*)

Uneori poemul devine o emisie discontinuă în care atotprezentă este obsesia creației convergență cu mitul christic, complex liric care structurează, în regim de artă poetică, intuiții sufletești de largă deschidere livresc-speculativă: „las poemele să vorbească în locul meu cu gura lor de îngeri mutilați las poemele să adulmece moartea neverosimilă mereu prea departe și totuși atât de aproape las poemele să fie avatarele ființelor închise în inimă și în creier las poemele să mă împartă tuturor așa cum Iisus împărțea pâinea la cina cea de taină las poemele să curgă năvalnic sau lin ca o lacrimă pe care nu o mai pot să o plâng cine să înțeleagă că poemele sunt viața pe care am trăit-o visând sufletul meu va ajunge acolo cu ultimul cuvânt...” (*Avatarul ultimului cuvânt*)

Aceleași intuiții de sorginte filosofică și în *Abisul metempsihozei*, unde poetul amintește de „imperiala revelație” a unui Dumnezeu, cu care se sfădește în zadar, căci sensul răzvrătirii se dovedește defetist, regretabil până la flagelanta autoumiliință: „vino înapoi și binecuvântează-mă/ cu prezența/ cu miracolul poeziei/ calcă-mă în picioare cu perfecțiunea/ și sădește-mi curcubeul/ în inimă// încoronează-mi nefericirea/ cu laurii unui sărut/ fantomatic// fă-mă să-mi umplu absența/ a ceea ce sunt”. Aceleași accente exhortativ-redemptive în *Refuz să dorm*, elogiul al unei stări de veghe întruchipând poezia cu reflexe christice, prin care poetul își exprimă opțiuni ultimative consubstanțiale cu ideea creației sub protecția dumnezeirii: „refuz să dorm/ îmi plimb palma/ prin părul despletit/ al unei comete/ ia-mă cu tine, iubește-mă/ ferește-mă/ du-mă la marginea universului/ să-mi cunosc creatorul/ fiindcă și el/ refuză să doarmă// își oferă sufletul/ necontentit”.

Nu-i lipsesc poetului nici atitudinile mai repliate, mai calme, regăsirile de sine, așteptând în liniște „venirea” poeziei, crez de la care nu abdică, dimpotrivă, încurajându-se („să nu-ți fie frică/ de tăcerea abisului/ acolo se coc pâinile agape/ ale celor mai profunde/ înțelesuri”). În astfel de „calme așteptări”, se străvede o luciditate limpidă care nu dispare nicicând din câmpul reflecției lirice, recomandând un tip de raționalitate care supraveghează îndeaproape „abisalitatea” reflecției, îndemnând uneori la „calmul” necesar creației de acest fel: „să ai calmul așteptării/ știind că poezia/ oricum va veni/ să-ți mângâie tâmplele/ singurătății (...)// să ai calmul așteptării/ să fii ca o insulă/ care-și oferă cuibul/ păsărilor cu aripi/ de foc celest” (*Calmul așteptării*)

„Numai poetul știe câtă singurătate/ este în casa cuvintelor sale”, scrie Ionuț Caragea în *Casa cuvintelor*, deopotrivă simțind „frigul”, „dragostea”, „speranța”. De aceea, uneori, nu mai are răbdare, simțindu-se a fi „chirurgul care ajută noaptea/ să nască prin cezariană/ o minune de poezie (...)/ o poezie ca o pasăre/ cu aripile desfăcute/ așteptând sufletul cald/ să o ridice la ceruri/ așa cum focul ridică/ un lampion// să devină una/ cu noaptea” (*O minune de poezie*)

Ionuț Caragea este un poet de substanță care, ferindu-și discursul de porozități, excese și

futilități specifice douămiismului, tinde către o lirică a esențelor, nu atât prin oralități și referențialități livrestre cât prin intuiții și revelații de profunzime, sondând orizonturi metafizice și fantasmatic abisalități.

TEOFIL RĂCHIȚEANU: *Picătura deșartă a gloriei* (ediție italo-română), Ed. Scriptor, Cluj-Napoca, 2019.

Retras încă de la începuturile afirmării sale în arealul obârșiei natale, poetul Teofil Răchițeanu a făcut din Cetatea Apusenilor un topos identitar, de incontestabilă specificitate, al liricii sale, atât de amprentată de duhul și văzduhul plaiurilor de la Vlădeasa, încât ar părea de-a dreptul atemporală și retrasă din istorie într-o transcendență a ritmurilor sempiternice, a htonicului și elementarului. Scăldată în „rouă de Răchițele”, această poezie de freamăt originar și iz tradițional izvorăște dintr-o străveche geografie a montanității apusene, în care poetul se regăsește cu întreaga sa biografie și mitologie sufletească.

Situându-se în afara „modelor” poetice, concomitente cu demersul său de poet șaptezecist, Teofil Răchițeanu a rămas, de-a lungul biografiei sale lirice, el însuși, un virtuoz tradiționalist, cu teme și motive specifice arealului, asumate de conștiința dolorifică a unui Orfeu modern ce-și tânguie soarta pe plaiuri și cărări de brazi. Acest „Orfeu al Apusenilor”, cum i-am zis cumva, care își asumă totodată și mândria aureolei voievodale în Cetatea tot mai acaparatoare și inexpugnabilă a munților săi, a devenit o voce distinctă a poeziei noastre de azi, curată ca o oază și nebiruită în „exorcismul” ființării sale, și a cărei substanță medulară preia atât fiorul cântecului de „dor” și „jale” din melosul popular, dar și o difuză eminescianitate cu prelungiri organice către grava meditație blagiană asupra omului carpatic, în spațiul săi de locuire.

Prezenta culegere, *Picătura deșartă a gloriei*, reia, într-o formulă convingătoare și ușor de transpus în italiană, dincolo de tiparul prozodic cultivat *in extenso* în alte volume, temele fundamentale ale acestei lirici, fie în secvențe de un dramatic biografism (chipurile părinților, fratelui și surorii, pierdute pentru totdeauna în devălmășia peisajului înflorit), fie în evocări ale regisirii de sine într-o solitară fraternitate cu însemnele locului și semnele cerului. De remarcat deschiderea acestui spațiu înalt al locuirii către transcendent, cerul cu soarele, luna și puzderia de stele (cutreierat de un Dumnezeu absent, retras, zăvorât), exprimând o aspirație ascensională rămasă și ea oarecum suspendată...

Aflat, acum, într-un „Noiembrie” al vieții (*Angoasantul Noiembrie*), poetul, cu o percepție tot mai acută a transcendentului, este înfiorat de *Vântul frig*; silueta lui, deloc profetică, e a unui solitar dornic de certitudinea dumnezeirii care i se refuză: „Stau pe muntele acesta înalt/ Și te strig, Doamne,/ Și te chem/ Și te tângui.../ De nicăieri niciun glas,/ Niciun tremur în slavă măcar/ Al ecoului meu – ca de-un zid/ Se sfărâmă-ntrebarea,/ Se deznădăjduie./ Și se-nspaimă.../ Parcă uși se închid.../ Departe în stele/ Țiuie/ Vântul frig...”

Cu tâmplele-n mâini, așezat pe-o piatră ceasuri întregi, poetul privește norii, neîncercat de niciun „chin” și de nicio „jale”, pomenindu-se câteodată plângând fără a ști dacă e în aceasta durere, dragoste, înălțime sau singurătate: „Și nu-mi aud decât sângele/ Spre Apus/ Ducându-mi aluviunile.” (*Memento*).

Deasupra bătrânilor Munți ai Apusului, un soare „dulce-amar” stăruie „iertător” (*Soarele acesta*), nouri grei („stranii cirezi/ Ale Voevodului Cerului”) alunecă spre tănuite dumbrăvi (*Peisaj II*), din

care poetul percepe „glasul violet/ Al brândușelor”, florile preferate de poetul „Verii de noiembrie” (*Glasul violet al brândușelor*).

Peisajele acestea, aparent contemplativ-pacificiste, sunt subminate de reflecții grave, precum intuițiile perceptive din *Sunetul morții*: „Stau cu urechea la pământ:/ Sunetul morții/ În scoica auzului meu/ Ori, poate,/ Ca lui Homer,/ Murmurul/ Straniu/ Al Styxului...”

Dincolo de astfel de referințe metaforice livrestre, minime de altfel, atotprezent este peisajul specific habitatului carpatic apusean, cu cerul larg și atotprezentele „stele” către care se îndreaptă gândul poetului înnegurat, setos de repere ale stabilității și salvării, dar cu o angoasantă conștiință a zădărniceii și pustietății: „Cât de departe, voi, stelelor!/ Și între mine și voi/ Gândul meu, bietul,/ Ca o punte/ Între două/ Pustietăți...”

Un spațiu al înseninării și împlinirii androgine îl constituie, evident, erosul (*Undine, I-VII*), evocare „cu nesațiu” a femeii iubite punând în vibrație o eminescianitate organică, în ritmuri imnice, de „cântarea cântărilor” și sfârșind în registre litanice: „Ofilitu-s-au pleoapele ei,/ Risipitu-s-au/ Ca cenușile fluturilor.../ Trupul său se topi/ Și curse/ În potirele florilor.../ Pe buzele mele/ Se mai naște, ea, uneori,/ Ca o mistică floare” (*VI. Cum cenușile fluturilor*)

Sau această ultimă secvență în care Orfeu Apusenilor își plânge iubita în tonul ieremiadelor biblice: „Precum raza pierdutu-s-au? În întunericul norilor,/ Precum gândul/ În noianul tăcerilor,/ Precum roua/ În luncile Soarelui,/ Precum șoapta/ În murmurul mărilor...” (*VII. Precum raza pierdutu-s-au*).

Pretutindenii sufletul poetului este încercat de semnele trecerii, destrămării, morții. Zădărnice și pustietate peste tot, peisajul întreg intră sub o neantizare pulverulentă. Stele cerului par lacrimi ale lui Dumnezeu pentru păcatele lumii. Sentimentul de *vanitas vanitatum* este plenar, trăit însă cu oarecare detașare eclezialhică în solitudine: „Stihuri, stihuri, stihuri/ La orice oră din zi și noapte -/ Rouă a sufletului,/ Sânge al lui -/ Lumii de cheltuială.../ Risipă/ De sineși/ Nedrămuț.../ Nimic, în schimb,/ Decât,/ Poate,/ Picătura/ Deșartă/ A gloriei...” (*Picătura deșartă a gloriei*)

Sub acest aspect, poezia lui Teofil Răchițeanu reface, în isihia sa, deci pe cont propriu și într-o memorabilă meditație de habitat originar, drama unei conștiințe moderne ce a sorbit, iată, cu luciditate și pacificare spirituală, „picătura (fie ea și deșartă) a gloriei”...

Cer și pământ, iarbă și stea, ape și nouri, toate sunt consubstanțiale cu un vizionarism deopotrivă contemplativ-imnic și cam resemnat-defetist al Orfeului din Apuseni. Însă, în fața Timpului care macină existențele, toate rămân „transcendente” destinului său existențial cu iz specific de montanitate.

Viziunile unui diluviu neantizant terorizează conștiința. Totul se scufundă ca o Atlantidă mitologică, într-un crepuscul apocaliptic perceput cu profunzimi dolorifice: „Crepusulul acesta,/ Cu spectrul tragic/ Al colorilor lui/ de parcă,/ Amurgind,/ Ultimul/ Soare/ Al/ Atlantidei...”

Aparent, obstinat tradițional într-un demers poetic de areal circumscris, Teofil Răchițeanu este, în registrele liricii sale reflexive, un poet de o acută modernitate, situabil pe medularitatea spiritualității *eminesciene* și *blagiene*, stăpân atât pe intuițiile sale vizionare de limpidități expresive și cursiv metaforice, cât și pe inedite resurse lingvistice, din cele mai subtile (creator de lexeme poetice chiar). E, în toate aceste versuri, un farmec specific al montanității apusene, asumată de un destin poetic rămas credincios *duhului* ce umple, atemporal, zarea și „istoria” locului, dând spiritualității arhaice sensul unei etnosofii, omul devenind congruent tradiției, iar aceasta resimțindu-se de pulsațiile cosmicului, transcendentului.

Poet valoros, matur, pe deplin exprimat, de o autentică originalitate, Teofil Răchițeanu ilustrează, prin *poetica* sa bine articulată vizionar-tematic și expresiv, excepția de la regulă, prin care postmodernismului i se dă încă o replică viabilă, una din puținele capabile să-i reziste... ■

Zenovie CĂRLUGEA

Șerban Codrin

Elisabeta Iosif – sau primul roman minimalist românesc

Cu o floare nu se face primăvară, dar să nu ne grăbim: cu o floare se face o primăvară minimalistă, dacă nu pierzi prilejul.

Minimalismul, ca stil, este o prezență obsesivă în artele moderne; de multe ori atât de prezent încât nici nu îl observăm, sau, din contra, îl ignorăm. Muzica a ajuns la mari performanțe, s-au compus piese instrumentale, concerte, simfonii, opere (Arvo Part, Phillip Glass, John Adams), în arhitectură se construiesc vile, săli de sport și de concerte, seriile în manieră minimalistă invadează ecranele televizoarelor, baletul minimalist ne modifică însăși viziunea estetică asupra corpului nostru în mișcare, artele plastice sunt în aceeași poziție. Constantin Brâncuși este recunoscut ca un pionier în sculptura minimalistă, prin forța de sugestie o formelor aparent simple inventate și desăvârșite de imaginația sa, la fel Ernest Hemingway în proză, Samuel Beckett în teatru. Probabil în poezie, alături de muzică, s-a ajuns destul de departe. Dacă am analiza, dintr-o viziune modernă, textualistă „Poema rondelurilor” de Alexandru Macedonski, am descoperi puțin simbolism, în schimb minimalismul domină, prin forma desăvârșită și redundantă, repetitivă, prin tendința de a reduce sensurile spre zero și de a lăsa cititorul în situația de a extrage orice semnificații dorește, așadar de la orice la nimic. Poezia niponă este minimalistă, se bazează pe o estetică interioară, aproape ezoterică, iar sensurile nu se difuzează în enunțuri explicite, ci numai sugerate. Aici apar capcanele, în aparenta simplitate, în realitate, în complicata simplitate. Practicarea acestei poezii de către cunoscători, nu de mulțimea aflaților în treabă, conduce la versuri reușite în universul complex al acestui stil de poezie, unde sensul cuvântului „minimalist” presupune multă inițiere, cunoștințe teoretice multiple și cheltuirea unor intense resurse energetice de talent în scurtcircuitări violente.

Prin „Bătrânul și marea”, Ernest Hemingway a primit laurii Premiului Nobel. Această nuvelă sau un microman este un exemplu de artă literară minimalistă, cu o întreagă țesătură de mijloace descoperite de prozator, și de procedee specifice. Îmi face impresia că „romanul” (astfel subtitrat de autoare) „Contele de Madeira” de Elisabeta Iosif este mai mult decât primul roman minimalist românesc, fapt cu totul excepțional, nu numai istoric, ci, în primul rând estetic, fără prea mari legături cu experimentul reușit de autorul „Zăpezilor de pe Kilimanjaro”. Nu știu dacă autoarea este conștientă de ceea ce a realizat, dar indiciile romanului aflat sub observație arată o singură direcție: *minimalism*.

Privit la suprafață, „Contele de Madeira” poate fi considerat roman biografic, despre tinerețea unei pianiste foarte talentate, Isabella, fiica lui Grigore Vrancea, un primar al capitalei pe la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, cam același timp istoric reținut și evocat de Mateiu Caragiale în capodopera sa „Craii de Curtea Veche”, de unde ușoara confuzie, foarte în spirit minimalist, că ambele romane ar avea ceva în comun. Romanciera depășește biografismul (Isabella s-ar putea să fi fost pianista Cella Delavrancea, iar tatăl ei, binecunoscutul Barbu Ștefănescu-Delavrancea?) dar începe apoi să lanseze spre adâncime sonde cu grație, cum se spune, o grație de mare sugestivitate, schițând o poveste, unde aproape totul este sugerat, de la conflict, la personaje și portretistică de personaje, la peisaje, la dialog.

În prefață, Aureliu Goci plasează romanul în preajma universului narativ și filozofic al lui Mircea Eliade, un prozator de dimensiuni uriașe, unde „Ceahlăul literaturii”, altfel zis Sadoveanu își pierde dimensiunile, însă le capătă Vasile Voiculescu. Se prea poate ca, în viziunile sale interioare, Elisabeta Iosif să fi aruncat nu numai o privire, ci mai multe spre miraculosul esoterism afișat de genialul prozator care a imaginat suprarealitatea de „Pe strada Mântuleasa”, însă autoarea noastră are energia să depășească forța devastatoare de gravitație eliadescă și evadează esențial, pretutindenii în literatură, sugerând totul, inclusiv fantasticul, realismul metaforizat al lui Gustave Flaubert, folclorul esoteric românesc, exotismul, heraldismul lui Victor, personajul principal, obsedat de „sângele albastru”, nobiliar, din venele bunicii sale, deci, din propria sa alcătuire fizică și psihică. Mai degrabă Elisabeta Iosif ar împărți câteva apropieri cu realismul magic sud-american, al lui Gabriel Garcia Marquez, dacă ar fi să mai căutăm un reper și să ne aflăm în treabă pe panta comparatismului. Cert este un fapt, oricâte orientări am căuta, oricât ar fi să nu credem, repet, să nu credem, „Contele de Madeira” este o creație foarte originală, probabil o bornă în literatură română: *primul roman minimalist*. De aici încolo nu avem decât să discutăm la infinit: cum reușește prozatoarea să scrie minimal, virtuțile excepționale ale dialogului, care tinde de cele mai multe ori spre lipsa de comunicare,

→ pag. 48